ETTER'N GUTTORM

Å hør du venn

Vi er fire folkemusikere fra Hedmark som i mange år har brukt visene etter folkesangeren Guttorm Flisen på hver vår måte. Vi har alle latt oss inspirere av Guttorms sangglede, inderlige framføringsmåte og hans sterke forhold til sine læremestre og til innholdet i visene. Historiene og melodiene har rørt og engasjert mennesker i mer enn 100 år. Dette er folkelig populærmusikk fra 1800-tallet, lenge før moderne medier hjalp musikken fram. Allikevel nådde sangene vidt ut gjennom muntlig overføring fra person til person.

Guttorm ble født i Elverum i 1908. Sjøl om sangtradisjonen hans var lokal, var de fleste av visene han sang spredt over hele Norge, enkelte av dem også utenfor landets grenser. Det er derfor like riktig å kalle dette en landsdekkende, eller kanskje en nordisk, tradisjon. De fleste av disse visene har ukjent opphavsmann og melodiene varierer fra sted til sted.

Det var mye sang og musikk i familien til Guttorm. Nesten alle i familien hans kunne mange viser, og han lærte av foreldrene, besteforeldrene, de eldste søsknene sine, arbeidskamerater og andre folk han traff. Atle besøkte Guttorm og kona Gully mange ganger på 1980-tallet og fikk høre, og gjøre opptak av, utrolig

Guttorm livnærte seg som lastebilsjåfør det meste av livet. Her er han fotografert i 1936 sammen med tre arbeidskamerater foran en av de første lastebilene han kjørte. Guttorm står til venstre. Reinholdt Flisen, sønnen til Guttorm, forteller at han ofte var med faren på jobb da han var smågutt. Da sang Guttorm hele dagen i førerhytta på lastebilen sin.

mange viser. Senere har Hege, Margrete og Annar oppdaget denne viseskatten og ført tradisjonen videre.

Plata er resultatet av en konsertturné som Musikk i Hedmark gjennomførte i 2008 da Guttorm ville ha fylt 100 år. Her møttes fire musikere som alle har et solistisk forhold til tradisjonen etter Guttorm. Vi utarbeida arrangementene i fellesskap for tre stemmer og mange strenger, og det musikalske uttrykket har nok beveget seg et stykke bort fra det tradisjonelle. En av de siste gangene Atle var på besøk og gjorde opptak sa Guttorm: «Nå får du gjøra å du vil med dessi visen. Nå overlater je dom tel deg». Og slik ble det. Vi har tatt oss musikalske friheter, men forsøkt å fange stemningene og innholdet i visene med arrangementene. Vi tror Guttorm ville ha likt denne plata. Da vi trengte en bassist spurte vi Harald, og til alt overmål viste det seg at han var i slekt med Guttorm.

ANNAR, HEGE, MARGRETE, ATLE

01 • SÅ MANGE BØLGER

Annar: sang, gitar og mandolin • Hege: sang • Margrete: sang • Atle: fele •Harald: bass

Så mange bølger man på hav ei finner
som kjærlighet har gleder i sitt skjød
så mange stjerner ei på himlen skinner
som kjærlighet har sorger kval og nød

For deg jeg sukker våken som i drømme
kun med deg jeg lykken fange kan
og Inger så på ham med blikk så ømme
mens tårer ned av hennes kinner rann

Ja bæres kan vel fattigdom med ære
ti rikdom trylles tidt i gyllen skrud
den rike brud jo også smukk kan være
hvis kjærlighet er rikdoms skjønne brud

Før skulle solens stråler helt bort visne
før jeg en annen enn min Inger tok
før skulle denne hånd av meg bort isne
før jeg min kjære elskede venn bedrog

Ja kan du stå imot når gullet blinker
og gledes ved din fattigfødte brud
og kan du elske meg når gleden vinker
da Jørgen da tilhører deg mitt liv

Guttorm lærte visa hjemme i familien.

02 • TO LILJER

Hege: sang • Margrete: sang • Annar: gitar og el-gitar • Atle: autoharpe og munnspill • Harald: bass

Det vokste to liljer ved jordlivets våg
til foreldrenes glede og håp
de vokste fra barn opp til år og til år
som liljer de voksede opp

En båt med et seil ved havstrømmen lå
og de gynget så sakte derut
men båten den kantret på brusande våg
og snart høres nødrop og skrik

Den ene var lykklig hun svømmer i land
men den andre hun klager og ber
og høyt over vatnet hun strekker sin hånd
og roper jeg orker ei mer

Den reddede flikka hun svømmer derut
for å hjelpe sin nødstilte venn
med kreftene svikter dem begge til slutt
og de begge i sjøen forsvann

To blomsterkledt kister de lagdedes i
og de føres for alteret frem
de føljas i liv og de føljas i død
og de føljas til himmelens hjem

To opphevde graver de senkedes i
og hvor skarer står tyste brygd ved
av sorg snart foreldrene vatnar med gråt
den muld hvor de hviler uti

Guttorm lærte visa av svigerinna Laura Tjernmoen.

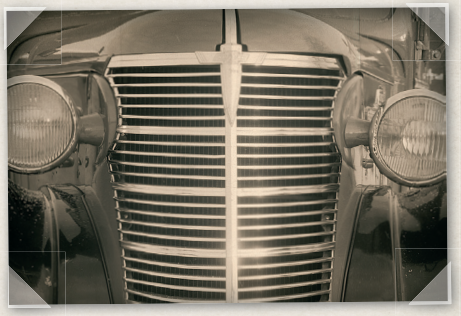

03 • ELVIRA

Annar: sang, gitar og mandolin • Hege: sang • Margrete: sang • Atle: fele • Harald: bass

Elvira ble født uti fattige kår
av alder hun tro i sitt attende år
så herlig oppvokset i rosende lund
så skjønn som en lilje ved midtsommerstund

Hjemme med fader og moder hun satt
i skorstenskledt hytte fornøyet og glad
hun eide et hjerte så ærlig og tro
men ubestemt var det av sorg og uro

En masse med beilere til henne kom
men alle med avslag de må vende om
og all deres søken den nyttede ei
om de henne spurte hun svarede nei

Så var det en aften o herlige stund
alene hun gikk uti rosende lund
et blad ei seg rørte hun åndede fritt
kun halvmånen smilte for hvert hennes skritt

Hun kom frem av skogen til fastsatte tid
der traff hun en yngling så vennlig og blid
han sagde Elvira frykt ikke for meg
ti jeg øver slett ingen urett mot deg

Du skal mer ei streve for daglige brød
men leve fornøyet og glad til din død
ti mine foreldre og søskene kjær
de alle til sammen velhavende er

Men da hans foreldre de vite det fikk
at han som en beiler til skogshytten gikk
det var dem ei lenger å ønske Guds fred
men full av forargelse hendene vred

De kalte ham til seg og talede så
du skal til den fattige pigen ei gå
en bedre manns datter det passer for deg
og etter vår vilje du rette må deg

Sønnen han vendte mot himlen sitt blikk
sa ei et ord men i stillhet han gikk
inn på sitt kammers slo døren i lås
og nedskrev et brev som til slutning lød så:

Tenk på de tre i det fattige hjem
gjør for min skyld ta enhver utav dem
bring så Elvira de smykkene her
i pakken på bordet forær henne dem

Da brevet var skrevet og lukket igjen
og utenpå skrevet hvor det skulle hen
så tok han av sliren den blinkende kniv
og støtte den voldsomt igjennom sitt liv

Den grusomme hendelse spredte seg om
også for Elviras øre den kom
som dolkede kniver i hjertet det skar
så nesten vanvittig de bort henne bar

Den grusomme hendelse rammet så hardt
så striden der nede for henne ble kort
den sjette dags morgen av sorg og av savn
de bar henne bort uti Frelserens favn

De begge ble lagt under løvkledte tak
hvor hvile de skal til oppstandelsens dag
men innenfor kirkegårdsmuren der var
et gravmæle reist for det elskende par

Guttorm lærte visa hjemme i familien.
Melodien til vers 7, 8, 12 og 13 er laga av Annar.

04 • FARVEL NU MODER NORGE

Margrete: sang • Hege: sang • Annar: sang og mandolin • Atle: gitar og munnspill • Harald: bass

Farvel nu moder Norge nu reiser jeg fra deg
ha takk og evig ære for du har oppfostret meg
du blev så knapp i kosten imot din arbeidsflokk
men dine lærde sønner dem gav du mer enn nok

Dog elsker jeg deg Norge med dine fjell og vann
og vil så nødig bytte med vestens fjerne land
men når det gjelder føden det er så hårdt et bud
må vi som skogens fugler de må av redet ut

Nu trekker jeg som svalen fra deg til fremmed land
alt over verdenshavet det store brede vann
der kan jeg finne føden om jeg vil bruke flid
og takke vil Columbus som viste veien dit

I en av disse daler min vugge sto en gang
der lekte jeg som barn og gjette fe og sang
der har jeg veltet stener der har jeg plukket bær
og ingen sted på jorden kan blive meg så kjært

Og om jeg noensinne uti min levetid
får komme her tilbake så går jeg like dit
der har mitt hjerte hjemme der så jeg solen først
dit vil jeg alltid minnes med lengsel i mitt bryst

Dette er kanskje en av de mest utbredte visene i Guttorm sitt repertoar. Han lærte den av faren Oluf og broren Ole. Visa er kjent i Norge, Sverige og Danmark, og det er mange som har gjort krav på å ha dikta den. Vi heller mest til at visa er dikta av Marie Løssetosdalen fra Nordre Osen i Åmot i Østerdalen. Hun utvandra til Amerika i 1882, skrev visa et par år seinere, og sendte den hjem i et brev til venninna si i Norge. Det er trolig herfra visa har spredt seg. Fordi visa har vandra har melodien og teksta endra seg fra sted til sted. Kanskje grunnen til at visa fikk en slik popularitet er de gode skildringene av sårheten ved oppbruddet fra hjemlandet og lengselen tilbake til hjemstedet? Dette er følelser som mange kunne kjenne seg igjen i, også de som ikke reiste til Amerika.

05 • I ÅRET ATTENHUNDRE OG ÅTTI OG TRE

Annar: sang og el-gitar • Hege: sang • Margrete: sang • Atle: gitar

Vi begynte da å lete så snart som det ble dag
vi anet ei det var en så alvorlig sak
vi gikk da ned til elva ned til det djupe vann
der lå et brev i sanden, vi tok det opp på strand
opp på strand

Vi tok da opp brevet og leste disse ord
nu har jeg evig glømt deg på denne verdens jord
da rant det oss i sinnet at hun i sjøen var
vi lette og vi fant henne straks den samme dag
samme dag

Ja hermed vil jeg slutte min sørgelige sang
jeg går så her alene min kummerfulde gang
og ber en bønn til Gud for min forpinte sjel
og hermed vil jeg sige all verden mitt farvel
mitt farvel

Guttorm lærte visa av søstera Agnes.

06 • KATTA SATT BORTMED OMN

Annar: sang, gitar og mandolin • Hege: sang • Margrete: sang • Atle: feler • Harald: bass

Å katta satt bortmed omn
og tala ved sine små døtre
å blir det ta øss i vinter
vi fryser våre føtter

Å katta kutte te by'n
og kjøfte seg hoser og sko
og katta kutte så rompa sto
da var tida god

Guttorm hørte bestemora Berte Nordstad synge denne bånsullen. Hallingen er laga av Atle.

07 • Å HØR DU VENN

Margrete: sang • Annar: sang • Hege: sang • Atle: fele

Å hør du venn som går i blomstefarver
lik som en sol du skinner på min vei
gløm ei de ord som tales av en yngling
som ei sitt navn i visen skrive vil

Jeg var så glad jeg kom til deg min kjære
for å få hvile i din ømme favn
jeg var så glad jeg lå i dine armer
fikk hvile der og hviske ømt ditt navn

Og ennu minnes jeg de fagre lokker
dem pryder deg lik røde rosenbånd
dem pryder deg lik lerken i det høye
og ennu ønsker jeg at du var min

Så tenk på meg når nattens stjerner blinker
en hilsen over havet send da ut
da er det jeg som stedse på deg tenker
og ber for deg så mang en bønn til Gud

Til slutning vil jeg ønske deg all lykke
gid ingen sorg i dine unge år
gid ingen sorg ditt unge hjerte trykke
men glede følge deg hvor du går

Guttorm lærte denne visa av sin far, Oluf Flisen som ofte sang den i godt lag.

08 • DEN ALLER STØRSTE DÅRLIGHET

Hege: sang • Annar: sang og gitar • Margrete: sang • Atle: banjo • Harald: bass

Den aller største dårlighet i verden være må
å give bort sin kjærlighet til den man ei kan få
når andre dem forlyster seg i sine unge år
i sorgen må jeg kvele meg og felle mang en tår

Jeg var vel neppe tyve år da jeg fikk kjærlighet
som aldri meg av minnet går så lenge jeg er til
om dagen tenker jeg på deg når jeg går ut og inn
om natten på mitt hvilested uroar du mitt sinn

Nå skuffer du meg meget hårdt og skammen rammer meg
du gleder deg vel hvor du går for jeg bedragen ble
men la du meg bedragen gå jeg har et tålig mot
jeg håper Gud han hjelper meg som stendig er meg god

Hva jeg har lovet det vet jeg selv å holde til min død
til motgang og gjenvordighet er jeg til verden født
men jeg vil bede Gud derom at han tilgiver meg
fast om jeg ung og dårlig var, slo all min lit til deg

Farvel min hjertes utro venn forsmå ei denne sang
som jeg i savn og ensomhet jeg synger mang en gang
ha takk for hvert et falskhets ord du med din søte munn
har talet her på denne jord uti vårt vennskaps stund

Guttorm lærte visa av faren sin, Oluf Flisen.

09 • SOLDATEN

Annar: sang og gitar • Hege: sang • Margrete: sang • Atle: banjo, fløyte og mandolin • Harald: bass

Soldaten han kommer fra krigen og hjem
hadde revet sine kleder itu
i dag får han brevet fra kjæresten sin
i dag står hans kjæreste brud

Soldaten han gikk da til stallen med ett
og salade gangaren den grå
så red han så fort som en svale kunne fly
for at han kunne brudehuset nå

Han hilste på alle som var i brudehus
hør god dag brud og brudgom så god
nå skal du få betaling for hver eneste gang
du har taget min kjæreste i favn

Ti jeg har været ute i fremmede land
omringet av fiendens tyrann
men den som sitter hjemme av litt høyere stand
de gjør meg alt fortred som de kan

Ja jeg har været ute i fire slag i alt
mot krutt og mot kuler så blott
jeg sto så uforferdet i slaget når det gjaldt
jeg her og uforferdet skal stå

Nu bruden ble engstelig men ikke brudgommen
han svarte soldaten så brått
jeg lyster ei i dag til å lette på min hatt
for deg som er en simpel soldat

De simple soldater dem akter jeg ei stort
hva har de å rose seg av
de eier ikke penger men er stolt av sine ord
pakk deg nu med hast herifra

Soldaten han tok da sin sabel i hånd
og hugg hodet av brudgommen så brått
nå skal du selv erfare hva kjærlighet er
og hans kjæreste hensvømmet i hans blod

Og piken som før var som rosen så rød
der hun sto i forgyldnede bånd
nå var hun så blek som den hviteste sne
ja som bladet der faller utav tre

Ja det har været krig og rov fra første verdens stund
og bliver så lenge verden står
en usling på det være som er bange for sitt liv
når krigstrommen begynner å slå

Men jeg vil ikke sørge hvor det meg i verden går
la uslingen sørge hver dag
jeg skal ei fortrydes om jeg ingen annen får
da jeg ei fikk den som var mitt behag

Prins Fredrik erklærede atter krig på ny
og soldaten måtte reise igjen
han reiste så frimodig i fra landet og fra hjem
skjønt han var bedragen av sin venn

Guttorm lærte visa av en skogsarbeiderkamerat, Osvald Årsrud fra Løten.

10 • POLSDANS-KULE

Atle: fele • Annar: el-gitar

Guttorm Flisens bestefar Martinus Amundsen var en av de mest profilerte spellemennene på fele i Elverum i sin tid. En stor del av repertoaret hans var polsdanser i lokal tradisjon. Planen var at Guttorm skulle arve fela og overta spelltradisjonen etter bestefaren, men det var sangen og ikke fela som ble Guttorms uttrykk. Felemusikken til bestefaren var allikevel en viktig del av oppveksten til Guttorm. Vi spiller ei polsdans-kule som består av tre leker (slåtter) etter bestefaren. Vår kilde til disse er O. M. Sandviks opptegnelser etter Martinus Amundsen.

11 • OM DAGEN VED MITT ARBEIDE

Hege: sang • Margrete: sang • Annar: sang

Om dagen ved mitt arbeide er du uti mitt sinn
om natta når jeg sover er du uti min drøm
om morgenen når jeg vakner hvem sakner jeg vel da
da sakner jeg deg vennen min som er så lang herfra

Hvor lenge må jeg vente for å få omfavne deg
du lovet meg å vente du vil ei glemme meg
når våren atter kommer med blomsterprakt og pryd
da er det snart vel sommer og da skal du stå brud

Men om du ikke kommer da er det med meg forbi
det har forvoldt meg kummer med sorg og kval deri
Du lovet da du reiste meg trofast kjærlighet
jeg håper i det lengste nu og stole på din ed

Her er jeg kjære vennen min vi skilles aldri mer
vi er to hjerter og ett sinn og ja jeg er så glad
Nu er det atter sommer snart skal du være brud
og gledens dager kommer all sorg er slukket ut

Guttorm lærte denne visa av ei venninne av søstrene sine, Julie Gråbergsvea.

Prosjektansvarlig: Stiftelsen Musikk i Hedmark • *Opptak:* Thorleif Silkebækken, Lowride Studio, Elverum, 22.–25. juni og 11. september 2009 • *Miksing og mastring:* Fridtjof Lindeman • *Produsent:* Anders Erik Røine • *Foto:* Niels Jørgen Røine
Gammelt bilde utlånt av familien til Guttorm Flisen • *Grafisk design:* Eva Karlsson • *Engelsk oversettelse:* Laura Ellestad
Alle arrangementer: Etter'n Guttorm • *Kilde til alle sanger og tekster:* Guttorm Flisen (1908–1991)
Booking: Musikk i Hedmark www.musikkihedmark.no
For de som vil vite mer om Guttorm Flisen: Boka Min elskede pike og venn, viser i tradisjon etter Guttorm Flisen. Atle Lien Jenssen, Oslo Aschehoug 1987; Min elskede pike og venn, CD 2008.
Takk til: Ola Bjørn Grimstad fra Follebu og hans vennlige medhjelpere Torgeir og Petter Grimstad, for velvillig utlån av den flotte veteranlastebilen til coverbilder – en Chevrolet, 1936-modell; Musikernes fellesorganisasjon, for økonomisk støtte

We are four folk musicians from Hedmark who, for many years, each have used the folk songs after the singer, Guttorm Flisen, in our own ways. We have all been inspired by Guttorm's delight in song, his heartfelt way of performing, and his powerful relationship to his teachers and to the subject matter of the songs. The stories and melodies have touched and engaged people for more than 100 years. This is popular music of the 1800s, long before modern media helped to expose the music. Even so, the songs spread far and wide, merely with the aid of aural transmission.

Guttorm was born in Elverum in 1908. Even though his song tradition was local, most of the songs he sang were also spread throughout Norway, and some of them could be found outside of the country's borders. It is therefore equally correct to call this a countrywide, or perhaps a Nordic tradition. The original sources of most of these songs are unknown, and the melodies vary from place to place.

There was a great deal of song and music in Guttorm's family. Nearly everyone in his family knew many folk songs, and he learned from his parents, his grandparents, his oldest siblings, fellow workers, and other people he met. Atle visited Guttorm and his wife Gully many times during the 1980s and got to hear and record an incredible number of songs. Later on, Hege, Margrete, and Annar discovered this treasure of folk song and carried the tradition forward.

The album is the result of a concert tour which Musikk i Hedmark (an organization for the production of live music for residents of the Hedmark district) arranged in 2008, when Guttorm would have turned 100. Here was a meeting of four musicians who all have a soloistic relationship to the tradition after Guttorm. The arrangements, for three voices and many strings, were produced in a joint effort, and the musical expression has probably moved a ways away from the traditional. One of the last times Atle visited and made a recording, Guttorm said: "Now you may do what you want with these songs. Now I entrust them to you." And that's how it went. We have done what we wanted, but we have attempted to capture the atmosphere and subject matter of the songs through the arrangements. We believe Guttorm would have liked this album. When we needed a bassist, we asked Harald, and, to our surprise, it turned out that he was related to Guttorm.

ANNAR, HEGE, MARGRETE, ATLE